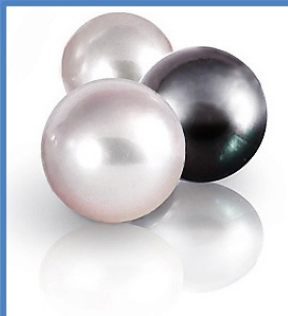

Čriepky perál

Malé ukážky (čriepky) z nádherných perál troch našich veľikánov (J. Kollára, Ľ. Sládkoviča a I. Krasky):

o láske a o vlasti (v tom najširšom zmysle)...

o „noci“ samoty, o kráse strateného domova

a o smútku, spomínania ...

Ján Kollár: SLÁVY DCÉRA

Básnická skladba Slávy dcéra spája v sebe lásku k širšej slovanskej vlasti a lásku k žene. Pritom žena, ktorá Kollára inšpirovala, bola Nemka – Frederika Schmidtová, ktorú spoznal počas štúdií v nemeckej Jene a ktorá sa neskôr stala jeho manželkou. To svedčí o tom, že Kollár nebol žiadnym „úzkoprým nacionalistom“, ale iba mal (odôvodnenú) obavu o osud Slovanov: ved' aj dnes možno pozorovať – hoci v skrytejšej forme – prejavy podceňovania, znevýhodňovania, ba i priamej nenávisťi k Slovanom zo strany predstaviteľov neslovanských štátov (napr. aj v rámci EÚ). Skladba rozvíja poetickou formou autorove politické názory a myšlienku všeslovanskej vzájomnosti.

Slávy dcéra sa skladá z Predzpevu a 615 sonetov v 5 Spevoch.

Predzpev je klasicistický útvar s časomerným veršom: krátka slabika sa strieda s prirodzene dlhou, alebo s polohou dlhou slabikou.

Dvojveršia sa skladajú z hexametra so 6 stopami a pentametra s 5 stopami a spolu vytvárajú elegické distichon, typické pre žalospevy.

„Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou, ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok.“

Slávy dcéra sa skladá z piatich spevov: I. Zála, II. Labe, Rén, Vltava, III. Dunaj, IV. Léthé, V. Acheron.

Spevy obsahujú 615 sonetov, alebo „zneliek“.

Kollár využíval prízvučnú stopu – striedanie prízvučných a neprízvučných slabík.

V Predzpeve autor smúti nad stratou slobody Lužických Srbov, ktorí boli prakticky ponemčení.

Bojí sa, že takýto osud stretne aj ďalších Slovanov, preto vyzýva menšie slovanské národy, aby sa opreli o v tom čase jediný nezávislý slovanský štát – Rusko (...príviň tomu tam se dubisku, jenž vzdoruje zhoubným až dosaváde časům).

Kollár kritizuje najmä odrodilcov, ktorí bojujú proti vlastnému národu.

Nemcom vytyka dobývanie a ovládanie Slovanov, ale obviňuje všetky veľké národy, ktoré vo svete utláčajú svojich susedov.

V 1. speve Zála je ústrednou témou láska, Kollár sa vyznáva k láske k Míne, ktorá je vlastne Slávy dcérou. V jej osobe chváli pôvaby a cnosti slovanských žien.

Spev končí, keď je vyzvaný dvoma duchmi, aby si zvolil, či dáva prednosť láske, alebo vlasti. Autor si rozpolí srdce: jedna polovica jeho srdca patrí vlasti, a druhá polovica láske.

Básnik sa rozlúči s Mínou, sľubuje jej vernosť a odchádza na púť krajinami Slovanov.

V 2. speve Labe, Rén, Vltava navštevuje Čechy, kde chváli slávnú minulosť, ale kritizuje pasivitu predstaviteľov národa.

V 3. speve Dunaj putuje po rodnej zemi pod Tatrami, spomína na mladosť, ale vidí aj utrpenie ľudí a zjavuje sa mu mýtva Mína a dáva prednosť smútku pred zabudnutím.

V 4. speve Léthe a v 5. speve Acheron sa z Míny stáva slovanská víla, ktorá básnika sprevádza slovanským nebom – Léthe, kde sú všetci hrdinovia a priaznivci Slovanov, a slovanským peklom – Acheron, kde sú zas všetci protivníci a neprijatci Slovanov.

Predzpev k Slávy dcére

Aj, zde leží zem ta, před okem mým slzy ronícím,
někdy kolébka, nyní národu mého rakev.
Stoj noho! Posvátná místa jsou, kamkoli kráčíš,
k obloze, Tatry synu, vynes se, vyvýše pohleď.
Neb raději k velikému přichyl tomu tam se dubisku,
jenž vzdoruje zhoubným až dosaváde časům.
Však času ten horší je člověk, jenž berlu železnou
v těchto krajích na tvou, Slávie, šíjí chopil.
Horší nežli divé války, hromu, ohně divější,
zaslepenec na své když zlobu plémě kydá.
O, věkové dávní, jako noc vůkol mne ležící,
o, krajino, všeliké slávy i hanby obraz!
Od Labe zrádného k rovinám až Visly nevěrné,
od Dunaje k heltným Baltu celého pěnám:
krásnohlasý zmužilých Slavianů kde se někdy ozýval,
aj, oněmělť už, byv k ourazu zášti, jazyk.
A kdo se loupeže té, volající vzhůru, dopustil?
kdo zhanobil v jednom národu lidstvo celé?
Zardi se, závistná Teutonie, sousedo Slávy,
tvé vin těchto počet zpáchali někdy ruky.
Neb krve nikde tolik nevyžil černidlaže žádný
nepřítel, co vylil k záhubě Slávy Němec.
Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou,
ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok.

Andrej Sládkovič:

MARÍNA (výber)

1

Ja sladké túžby, túžby po kráse
spievam peknotou nadšený,
a v tomto duše mojej ohlase
svet môj je celý zavrený;
z výsosti Tatier ona mi svieti,
ona mi z ohňov nebeských letí,
ona mi svety pohýna;
ona mi kýva zo sto životov:
No centrom, živlom, nebom, jednotou
krás mojich moja Marína!

2

Ako vy, Tatry, keď oblak zlatý
na hory svoje hodíte:
tak ona duchom svojím mi šatí
tône v života úsvite.
Ako vy tamhor', božie plamene,
svetiel ste žriedla, fagle, korene:
ona blesk myšlienky mojej! —
Ako vy, večné svetov zákony,
harmónij božích čarovné tóny:
tak tá mne os, zenit, kolej!

41

Možno mi tvojich úst sa odrieknuť,
možno mi ruku nedostať,
možno mi v diaľky žiaľ'ne utieknuť,
možno mi nemilým ostať,
možno mi ústam smädcom umierať,
možno mi žialit' v samote,

možno mi život v púšťach zavierať,
možno mi nežiť v živote,
možno mi seba samého zhubiť: —
nemožno mi ťa neľúbiť!

72

Slovensko mladé, rodisko moje
aj mohyla mojich kostí!
V tebe mám pekných obrazov dvoje
a dvoje veľkých ľúbostí! —
Ako je krásna tá moja deva,
aká k nej ľúbosť vo mne horieva:
tak ty a k tebe, otcína!
Ako tys' pekná, krajina moja,
ako mladistvosť milá mi tvoja:
tak pekná, milá Marína!

73

Chcel bych vás objat', kraje rodiny!
náručie úzke, šíry cit:
Jak mi je sladko v ňadrách Maríny
objatie vaše pocítiť!
Jak mi je blaho nič, nič nežiadať,
z objemu v objem naveky padať,
troch nebies slasti prijímať!
Vlast' drahú ľúbiť v peknej Maríne,
Marínu drahú v peknej otcíne,
a obe v jednom objímať!

184

Mladosť! či tvoje milé zápaly
nie sú ohne svetlonosov?
Mladosť! či tvojich túžob kryštály
nie sú slabou rána rosou? —
Oj, nač by nebo mohutnosť dalo,

keby mladistvé len snívať malo
ľudstvo zlaté kiesi hory! —
Mladosti vädnú, mladosť je večná,
ona je v zvratoch časov bezpečná,
lebo z časov večnosť tvorí.

185

A čo je mladosť? — Dvadsaťpäť rokov?
Ružových tváří hlad' jará?
Či údov sila? Či strmosť' krokov?
Toto sa všetko zostará!
Mladosť je túžba živá po kráse,
je hlas nebeský v zemskom ohlase,
je nepokoj duší svätý,
je tá mohutnosť, čo slávu hľadá,
je kvetín lásky rajská záhrada,
je anjel v prachu zaviaty!

221

Zbohom, Siréna! zbohom, dievčina
sipiacich tých milých mi vln!
Šuhaju! tebou vládne otčina,
sľub a zákon verne vyplň! —
Vo svet neznámy s neznámou Vílou,
bárs sladkohlasou, bárs lícomilou,
v hrtan pustiť sa chladných vôd? —
Je Hron môj obraz môjho národa,
ale obraz ten predsa len voda,
a duch je slovenský národ! —

222

A ľúbosť? — Ľúbosť k deve umrela,
keď umrela moja deva;
milenka hlasom človečím pela,
Siréna tá divno spieva:

žiale poznané za slasť neznámu
dať a skutočnosť za tóňu klamu?
To osud môj nekáže mi:
Víla! ty zostaň tam v svojom nebi —
mňa ešte zemské viažu potreby —
a vlasť moja je na zemi!

265

Vy, v dolách stínov ešte žijúci,
radu priateľa prijmite!
Verte v ľúbosti Eden žiadúci,
láskou sa k láske zažnite!
Jedno to, či sa v devu zaľúbiš,
či srdce svoje sláve zasľúbiš,
či vied ťa zajme obloha,
či sa národu svojmu zasvätiš,
či v objem šíry ľudstva zaletíš:
len zaľúb vo všetkom Boha!

266

Boh náš je láska, a láska jeho
v kráse sa svetu zjavila,
jedno, či v letku práška drobného,
či v letoch duchov sa skryla;
z večného toho čerpaj pokladu,
v ničom si dušu nezastav mladú,
až slávu ducha rozvinieš:
Len túž a horli v svätom zápalu,
či z hlbín vzlietneš a či z Uralu,
k nebu sa predsa vyšinieš!

267

Tys' mňa, anjel môj, cítiť učila
a v bránach života objala,
myšlienku z citov si mi rozvila,

z chlapectva mužnosť vyzvala:
Žili sme spolu pre vyššie žitie,
spolu cez zemských dní vlnobitie
v prístav tento sme pribyli;
by sme tu ambriu jednu dýchali,
jeden med z jednej čaše pítali
a dvaja jedno ľúbili.

268

Počulas', drahá, od múdrych sveta:
či v dvoch môž' jedna byť láska?
Dvojjednota im je len klebeta
a trojjednota otázka;
tys' im to skutkom už dokázala:
seba mne s' dala a mňa si vzala,
oboje láska spojila.
Múdrost' to dala ľudskej potrebe,
by tá jednota človeka v sebe
druhého ľúbit' učila.

291

Marína moja! teda tak sme my
ako tie božie plamene,
ako tie kvety na chladnej zemi,
ako tie drahé kamene;
padajú hviezdy, aj my padneme,
vädnú tie kvety, aj my zvädneme,
a klenoty hruda kryje:
Ale tie hviezdy predsa svietili,
a pekný život tie kvety žili,
a diamant v hrude nezhnije!

* * *

Ivan Krasko:

Nox et solitudo

Šesť hodín je...

Šesť hodín je, odzvonili,
domov delník pospiecha.

Čaká naňho niekto milý,
poosvieži schablé sily,
po klopote útecha.

**Len ja sám som, opustený,
na mňa nikto nečaká,
iba smutné štyri steny
– na jednej z nich zavesený
kríž je Syna človeka ...**

Vesper dominicae

Tam niekde v diaľke
v čierňavých horách
dedinka biela
túli sa k zemi
pokojná, tichá.

V nej starodávne
vážneho vzhľadu
si domy čušia.

Z tých v jednom iste
ustarostená
matička moja
samotná sedí
pri starom stole.

Kostnatou rukou
podpiera čelo
vráskami zryté
- starostí tiene
vždy sedia na ňom:
tak som ho vídal
od mala svojho --

Tranoscius* má
pootvorený
- mosadzné sponky,
hladené hmatom
pradedov ešte,
matno sa lisnú
v prípozdnom svetle --

Posledný na list
díva sa, díva,
- tam naznačené
je ťažkou rukou:
*"Pán Bůh požehnal
nám syna, kterýž ..."*

-
až dobré oči
slzami skropia
zažltlé listy ...

Však stará kniha,
čo rozplakala,
matičku moju
utíši zase:
už spieva mäkkým,
tenuškým hlasom:
*"Den nedělní se
skonáva, chváľmež
..."*

-- A súmrak padá
vždy väčší, hustší
v izbietku malú -

-- A pokoj sadne
pomaly tíško
na sivú hlavu
matičky mojej --

*Tranoscius = kniha ev.
nábožných piesní

Upozornenie:

z webovej stránky

www.knihy-benjan.sk

z ktorej pochádza tento článok, si môžete bezplatne stiahnuť hociktorý z **viac než 170 dokumentov** (článkov v PDF alebo prezentácií v PPS formáte).

Okrem toho tam nájdete **ponuku kníh** so zaujímavou **náučnou tematikou:**

kultúra a umenie (napr. trendy vývoja kultúry Západu, európske maliarstvo od renesancie po modernu, L. N. Tolstoj ako ho možno nepoznáte...)

prírodné vedy (hlavne biológia: napr. život z rôznych pohľadov, niečo z antropológie, o problémoch evolučnej teórie s inteligentným designom a inými novými vedeckými faktami atď.)

zdravie (napr. o problémoch a chybách lekárov i pacientov pri liečení chorôb a o tom ako im čeliť, o starnutí a starobe)

filozofia a teológia (napr. teoretické i veľmi praktické otázky súvisiace s vierou, o pôvode dogiem a problémoch s nimi, ale i o závažných problémoch a sporoch teológov)

Tieto knihy s dostupnou cenou (a navyše s možnosťou zliav) nenájdete v bežných, ale iba v niektorých špičkových kníhkupectvách alebo priamo u nakladateľa, t.j. na vyššie uvedenom URL („webovej adrese“)